

Wyrok z dnia 22 czerwca 2005 r.

I PK 288/04

Przekroczenie terminu do złożenia wykazu uzupełniającego niezaspokojonych roszczeń pracowniczych ("niezwłocznie po ustaniu stosunków pracy osób uprawnionych" - art. 7 ust. 1a ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy, jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 9, poz. 85 ze zm.) nie uzasadnia odmowy wypłaty nieprzedawnionych świadczeń pracowniczych podlegających realizacji ze środków Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych.

Przewodniczący SSN Maria Tyszel, Sędziowie SN: Józef Iwulski, Zbigniew Myszka (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 22 czerwca 2005 r. sprawy z powództwa „M.Z.” Zakładu Elementów Aluminiowych Spółki z o.o. w Z. w likwidacji, Bronisława B., Marka G., Tadeusza G., Mariana J., Jana K., Olgi K., Józefa P., Teresy R., Andrzeja S., Krystyny S., Jerzego W., Gabrieli W. przeciwko Funduszowi Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych - Biuru Terenowemu w K. z siedzibą w S. o zapłatę, na skutek kasacji strony powodowej „M.Z.” Zakładu Elementów Aluminiowych Spółki z o.o. w Z. w likwidacji od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 25 czerwca 2004 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok Sądu Okręgowego-Sądu Pracy w Katowicach z dnia 10 grudnia 2003 r. [...] i sprawę przekazał temu Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach wyrokiem z dnia 25 czerwca 2004 r. oddalił apelację strony powodowej „M.Z.” Zakładu Elementów Aluminiowych Spółki z o.o. w Z. w likwidacji oraz 12 powodów-pracowni-

ków od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy w Katowicach z dnia 10 grudnia 2003 r. oddalającego powództwo skierowane przeciwko Biuru Terenowemu Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych w K. z siedzibą w S. o zasądzenie kwoty 175.087,74 zł z tytułu niezaspokojonych roszczeń pracowniczych, a także odstąpił od obciążania powodów kosztami zastępstwa procesowego strony pozwanej. W sprawie tej ustalono, że likwidator powodowej Spółki złożył w dniu 3 października 2002 r. wykaz uzupełniający niezaspokojonych roszczeń pracowniczych, który obejmował wynagrodzenia za pracę za okres od czerwca do sierpnia 2002 r., ekwiwalenty za niewykorzystane urlopy wypoczynkowe, odszkodowania za skrócone okresy wypowiedzenia i odprawy powodów. Stosunki pracy z tymi pracownikami zostały rozwiązane w dniu 31 sierpnia 2002 r. W ramach takich ustaleń Sąd Apelacyjny potwierdził stanowisko Sądu Okręgowego, że brak było czynnej legitymacji procesowej po stronie powodów-pracowników, którzy mogliby dochodzić indywidualnie niezaspokojonych roszczeń pracowniczych tylko wtedy, gdyby zachodziło uzasadnione przypuszczenie, że wystąpi zwłoka w zbiorczym zgłoszeniu przez pracodawcę wykazu ich niezaspokojonych roszczeń (art. 7 ust. 3 ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r.). Ponadto w rozpoznawanej sprawie powodowie nie złożyli wykazu Funduszowi, zatem nie przysługuje im legitymacja czynna do występowania w tym sporze.

Natomiast powództwo powodowej Spółki nie zasługiwało na uwzględnienie, ponieważ nie sporządziła ona wykazu uzupełniającego niezwłocznie po ustaniu stosunków pracy uprawnionych pracowników. Obowiązek niezwłocznego sporządzenia wykazu uzupełniającego (art. 7 ust. 1a ustawy) nie może być oderwany od konkretnych okoliczności, w jakich dochodzi do sporządzenia tego wykazu. Okoliczności te były przedmiotem postępowania dowodowego prowadzonego przez Sąd Okręgowy, który ustalił, że okres 33 dni, jaki upłynął od daty rozwiązania umów o pracę, „nie był niezbędnym czasem do sporządzenia wykazu uzupełniającego, a powód nie wykazał, aby złożenie wykazu w takim terminie spowodowane było okolicznościami, za które nie ponosi odpowiedzialności”. Zgodnie z art. 233 § 1 k.p.c. ocena materiału dowodowego należy do Sądu pierwszej instancji i nie może być skutecznie podważona przez apelującego, a to dlatego, że Sąd ten oparł ją na wszechstronnym rozważeniu dowodów i ich wnikliwej ocenie, zgodnie z zasadami logicznego rozumowania, co należycie ujawnił w uzasadnieniu wydanego wyroku.

W kasacji powodowa Spółka podniosła następujące zarzuty: 1) rażącego naruszenia art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez „niewyjaśnienie w pisem-

nym uzasadnieniu wyroku, dlaczego Sąd nie uwzględnił szeregu zarzutów stawianych wyrokowi Sądu I instancji w apelacji”, 2) rażącego naruszenia art. 382 oraz 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. wskutek przyjęcia, że ocena materiału dowodowego należy do Sądu pierwszej instancji, a także nieuwzględnienia zarzutu sprzeczności ustaleń Sądu pierwszej instancji z treścią zebranego materiału dowodowego polegających na ustaleniu, że „powódka nie udowodniła, iż wykaz uzupełniający nie został złożony wcześniej z powodu odmowy jego przyjęcia przez pozwanego bez aktualnego odpisu KRS”, 3) błędnej wykładni art. 7 ust. 1a ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r. przez „przyjęcie, że wskazany tam termin ‘niezwłocznie’ odnosi się do złożenia wykazu uzupełniającego, a nie jedynie do jego sporządzenia”, 4) niewłaściwego zastosowania art. 7 ust. 1a oraz § 7 ust. 3 w związku z ust. 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 31 lipca 1995 r. w sprawie trybu składania wykazów i wniosków o wypłatę świadczeń z Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, przekazywania środków z tego Funduszu oraz dokonywani wypłat świadczeń (Dz.U. Nr 91, poz. 452, zwanego dalej rozporządzeniem) - przez przyjęcie, że powódka nie złożyła niezwłocznie wykazu uzupełniającego wraz z załącznikami, 5) „niewłaściwego zastosowania art. 7 ust. 1a w związku z art. 7 ust. 2 i art. 8 ustawy - wskutek przyjęcia, że naruszenie terminu do złożenia wykazu uzupełniającego stanowi podstawę do odmowy wypłaty roszczeń”, 6) niezastosowania art. 5 k.c. w sytuacji, gdy powódka „ewentualnie przekroczyła termin z art. 7 ust. 1a nieznacznie, a więc odmowa wypłaty świadczeń jest sprzeczna z zasadami współżycia społecznego oraz stanowi nadużycie prawa”. Na tych podstawach skarżąca domagała się uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania, względnie zmiany zaskarżonego wyroku i zasądzenia od pozwanego na rzecz powódki kwoty 175.087,74 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 18 października 2002 r. do dnia zapłaty, a także (w obu żądaniach) rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

Zdaniem skarżącej, jedynymi terminami, które upoważniają pozwany Fundusz do odmowy wypłaty świadczeń są terminy przedawnienia, na co wskazuje ochronny charakter regulacji dotyczących niezaspokojonych roszczeń pracowniczych. Skoro Fundusz zaspokaja wyłącznie należności główne bez odsetek, to zgłoszenie wykazu uzupełniającego z nieznacznym opóźnieniem nie rodzi dla niego żadnych dodatkowych obciążeń. Ponadto wykaz ten został złożony w okresie, w którym każdy z pracowników mógłby złożyć indywidualny wniosek o wypłatę zgodnie z art. 7 ust. 3

ustawy. Według skarżącej w sprawie występują następujące okoliczności uzasadniające przyjęcie kasacji do rozpoznania: 1) czy termin do sporządzenia wykazu uzupełniającego jest terminem prawa materialnego, czy ma charakter instrukcyjny, jak utrzymuje skarżąca, ponieważ nie ma żadnego przepisu, że jego przekroczenie może być przyczyną odmowy wypłaty świadczeń, 2) czy uchybienie obowiązкови niezwłocznego złożenia wykazu uzupełniającego powoduje wygaśnięcie niezaspokojonych roszczeń pracowniczych, skoro nie istnieją żadne racjonalne przesłanki, aby niewypłacalny pracodawca i jego pracownicy byli dotknięci „niepewnością wynikającą z posłużenia się przez ustawodawcę pojęciem niezwłoczności”, a nieprecyzyjność tego określenia nie może spowodować wygaśnięcia roszczeń, 3) występuje potrzeba oceny konstytucyjności przepisów nowelizujących ustawę o ochronie roszczeń pracowniczych, zważywszy że roszczenia powodów stały się wymagalne najpóźniej w dniu 31 sierpnia 2002 r., a ustawa nowelizująca weszła w życie w dniu 1 października 2002 r., przeto nie może ona pozbawiać prawa do refundacji świadczeń wcześniej wymagalnych. Ponadto krótki, bo 7 dniowy okres *vacatio legis*, powodował praktyczną niemożność zapoznania się zainteresowanych podmiotów ze znowelizowanymi przepisami ustawy.

Pozwany wniósł o oddalenie kasacji i zasądzenie od strony powodowej kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, utrzymując, że terminy określone w art. 7 ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r. mają charakter ustawowy, a nie instrukcyjny.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja jest uzasadniona wobec nienależytego rozeznania wszystkich okoliczności niezbędnych do prawidłowego wyrokowania. W pierwszym rzędzie należy podnieść, że do pracodawców znajdujących się w stanie upadłości lub likwidacji przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. o restrukturyzacji niektórych należności publicznoprawnych od przedsiębiorców (Dz.U. Nr 155, poz. 1287, dalej jako ustawa o restrukturyzacji), nie stosuje się zmian wprowadzonych tą ustawą w przepisach o ochronie roszczeń pracowniczych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 2004 r., I PK 708/03, OSNP 2005 nr 4, poz. 54). Ponadto Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 30 maja 2004 r., P 7/04 (Dz.U. Nr 101, poz. 851) orzekł o niezgodności z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przepisów art. 29

ust. 2 w związku z art. 30 ustawy o restrukturyzacji w zakresie, w jakim pogarszały sytuację prawną pracowników niewypłacalnych pracodawców, ograniczając zakres ochrony wymagalnych roszczeń pracowniczych, bez stworzenia możliwości dostosowania się do zmienionej sytuacji prawnej.

Taki kierunek interpretacyjny potwierdza dotychczasową wykładnię przepisów ustawy z dnia 28 grudnia 1993 r. o ochronie roszczeń w razie niewypłacalności pracodawcy (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 9, poz. 85 ze zm., powoływanej dalej jako ustawa z dnia 28 grudnia 1993 r. lub ustawa), zmierzającą do potwierdzenia realnych gwarancji zaspokojenia wymagalnych i nieprzedawnionych roszczeń pracowniczych przysługujących ze środków Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. I tak w uchwale z dnia 3 listopada 1997 r., III ZP 38/97 (OSNAPiUS 1998 nr 8, poz. 234), Sąd Najwyższy wskazał, że niedoskonałości techniczno-legislacyjne dotyczące między innymi określenia terminu, o którym mowa w art. 7 ust. 1a ustawy, wymagają elastycznego podejścia do kwestii jego przywracania. W podobnej sprawie Sąd Najwyższy wyraził kategoryczny pogląd, że usprawiedliwione uchybienie miesięcznemu terminowi do sporządzenia wykazu niezaspokojonych roszczeń pracowniczych umożliwia ich zasądzenie od Funduszu (por. wyrok z dnia 14 maja 1998 r., I PKN 117/98, OSNAPiUS 1999 nr 10, poz. 339). W tym orzeczeniu Sąd Najwyższy słusznie argumentował, że przepisy ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r. mają poszerzać, a nie ograniczać zasady i zakres powszechnej ochrony niezaspokojonych świadczeń pracowniczych przez zagwarantowanie szybszej ich wypłaty ze środków utworzonego w tym celu Funduszu na wypadek niemożności ich zaspokojenia z powodu trwałej lub przejściowej niewypłacalności pracodawców. Taką usprawiedliwioną okoliczność mogło stanowić przyjęcie przez stronę powodową, że niezbędnym załącznikiem do wykazu uzupełniającego, który powinien zawierać komplet załączników określonych we wzorze wniosku - § 1 pkt 6 ppkt 1 rozporządzenia, był aktualny wypis z Krajowego Rejestru Sądowego, którym dysponowała ona dopiero na początku października 2002 r., choćby wymaganie takie nie wynikało wprost z § 7 ust. 3 i 4 tego aktu wykonawczego. Mogło to wręcz oznaczać, że strona powodowa złożyła terminowo, tj. niezwłocznie, wykaz uzupełniający niezaspokojonych świadczeń pracowniczych. W każdym razie nawet ewentualne nieznaczne uchybienie (pozwany Fundusz nie traktował przedłożenia wypisu z tego rejestru jako warunku przyjęcia wykazu uzupełniającego), niedookreślonego terminowi „niezwłocznie” nie powinno unicestwiać prawa domagania się uregulowania należnych, bo nieprzedaw-

nionych, świadczeń pracowniczych, ponieważ takiego skutku nie określają żadne przepisy ustawy. Pozwany Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych nie powinien negować prawa do wypłaty tych świadczeń mało istotnymi względami formalnymi, w tym usprawiedliwionym lub nieznacznym uchybieniem terminów do sporządzenia lub złożenia wykazów niezaspokojonych roszczeń pracowniczych, zwłaszcza że własny obowiązek „niezwłocznego” zawiadomienia strony powodowej o odmowie wypłaty niezaspokojonych świadczeń pracowniczych załatwił pismem z dnia 3 stycznia 2003 r., tj. dopiero po 3 miesiącach (!).

Brak jest podstaw do rygorystycznego traktowania wymagań dotyczących przywracania terminów zmierzających do dochodzenia roszczeń z zakresu prawa pracy. W tym zakresie charakterystyczne jest liberalne podejście judykatury do kwestii przywracania terminów polegające na odformalizowanym i uproszczonym stosowaniu procedur potrzebnych do usprawiedliwienia ich przekroczenia (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 1986 r., III PZP 8/86, OSNCP 1986 nr 12, poz. 194), zważywszy nadto że również pracownicy są uprawnieni do zgłaszania indywidualnych wniosków o wypłatę niezaspokojonych roszczeń pracowniczych w ciągu dwóch tygodni po upływie terminów do złożenia wykazu zbiorczego lub uzupełniającego. Te „krótkie” terminy do składania wykazów mają przeto na celu jak najszybsze zrealizowanie wypłat niezaspokojonych roszczeń pracowniczych spowodowanych niewypłacalnością pracodawców, co wyklucza taką interpretację spełnienia analizowanego terminowego wymagania, która zmierzałaby do całkowitego podważenia ochronnego waloru prawnego przepisów ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r. Termin z art. 7 ust. 1a ustawy nie może być zatem uznany za termin zawity i powodujący wygaśnięcie możliwości dochodzenia niezaspokojonych i wymagalnych roszczeń pracowniczych, jeżeli należne ustawowo od Funduszu świadczenia nie przedawniły się według terminów materialnego prawa pracy. Powyższe oznacza, że samo przekroczenie niedookreślonego terminu „niezwłocznie, po ustaniu stosunków pracy osób uprawnionych” - do złożenia wykazu uzupełniającego niezaspokojonych roszczeń pracowniczych - nie uzasadnia odmowy wypłaty nieprzedawnionych świadczeń pracowniczych podlegających realizacji ze środków Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Celem tego Funduszu, który gromadzi środki na wypłaty przede wszystkim z ubezpieczeniowych składek samych pracodawców (art. 13 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r.), jest bowiem realizowanie wymagalnych i nieprzedawnionych wypłat należnych świadczeń pracow-

nicznych na wypadek wystąpienia ryzyka niewypłacalności pracodawców, a nie uchyłanie się od tych powinności wskutek wątpliwych lub nieznacznych uchybień przy składaniu wykazów zbiorczych lub wykazów uzupełniających niezaspokojonych roszczeń pracowniczych.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy wyrokował jak w sentencji.

=====